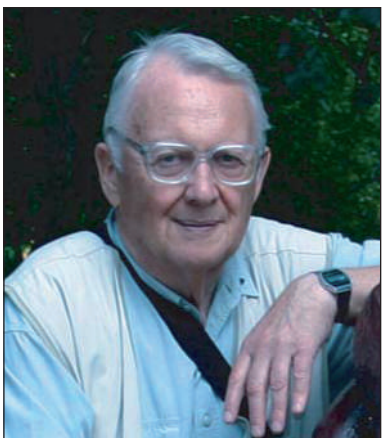

НЕМЕРКНУЧА АУРА КИЇВСЬКИХ КЛУБІВ

Творче співтовариство імені академіка Фролькіса —
продовжувач давніх традицій

Ісаак Трахтенберг
доктор мед. наук,
член-кореспондент
НАН України,
академік НАМН України,
зав. відділу
Інституту медицини праці
НАМН України,
м. Київ

Андрій Білоусов
канд. техн. наук,
пров. наук. співр.
Наукового центру
превентивної токсикології,
харчової та хімічної безпеки
ім. Л.І. Медведя
НАМН України,
м. Київ

Якщо ми зазирнемо до Великого тлумачного словника сучасної української мови (уклад. і голов. ред. *В.Т. Бусел.* — К., ІРПІНЬ, ВТФ “Перун”, 2005), то знайдемо таке тлумачення: “*Клуб або клуб (від англ. club — збивати до купи) — утворення з кількох людей, об’єднаних спільними інтересами або метою*”.

Існують клуби з вузькоспеціалізованими інтересами (наприклад, клуби собаківництва, конярства, садівництва тощо) або клуби, які займаються глобальними проблемами. Наприклад, відомий Римський клуб об’єднує науковців, економістів, бізнесменів, чільних службовців міжнародних організацій, колишніх голів держав та урядів з усіх п’яти континентів, які переймаються актуальними проблемами людства. Почесним членом клубу є президент НАН України *Б.Є.Патон*.

Щодо нашого клубу, то з усієї різноманітності людських зацікавлень головну увагу зосереджено в площині культури, людської творчості в найширшому розумінні.

Форму і зміст діяльності клубу, як, утім, і сам факт його організації, можна розглядати як продовження традиції, закладеної в минулому київською інтелігенцією. Це притаманне не лише нашому клубу, але й подібним співтовариствам, таким як “Елітарна світлиця”, клубам імені Миколи Амосова та київських книголюбів при музеї Михайла Булгакова, клубу “Київ і кияни” при Будинку вчених, іншим громадським об’єднанням, серед яких і “Науковий клуб”, і “Український медичний клуб”, і літературний клуб “Веселка запрошує”, і Міський військово-історичний клуб “Київ”, і читацький клуб при єврейському громадському центрі “Кинор”, і низка інших.

Якщо згадати столичні клуби більш далеких років, то слід передусім, назвати такі популярні об’єднання, як відділення Російського музичного суспільства, створеного ще в 1863 року, Просвітницьке суспільство демократичної столичної інтелігенції, засноване 1882 року, Товариство охорони пам’яток старини і мистецтва, організоване в 1910 році, Суспільство лікарів, початок діяльності якого припадає на середину XIX століття.

Літературно-артистичне товариство, засноване в 1895 році, проводило літературно-музичні вечори, творчі конкурси, виставки, концерти, відзначало ювілеї видатних діячів російської, української і світової культури. Серед активних його членів були *М. Лисенко*, *М. Заньковецька*, *М. Садовський*, *Леся Українка*, удостоєна високої нагороди товариства — “Золотого жетона”. У 1886—1901 роках Товариство розміщувалося у будинку номер 4 по вулиці Рогнединській, де на його честь встановлено пам’ятну дошку. В 1908—1914 роках у Києві, в будинку поблизу Золотих воріт проводив свої засідання Український клуб Києва. Тут відзначалися урочисті події, відбува-

лися камерні концерти і різноманітні приватні вечори. На чолі був композитор *М. Лисенко*. В 1912 році назву Український клуб Києва змінено на Сім'я, і, відповідно, в ньому переважно ставили вистави для дітей, відзначалися релігійні свята. Кімнати Сім'ї у напівпідвальному приміщенні будинку по Володимирській, 42 здавалися в короткочасну оренду для різних заходів. Цікава деталь. У будинку номер 43, розташованому навпроти, розміщувалася редакція газети “Київське слово”, в якій *О. Курпрін* опублікував серію своїх нарисів “Київські типи”. А в сусідньому будинку під номером 45, де нині міститься “Будинок учених”, проводив засідання популярний Клуб ліберальної інтелігенції Київських громадських зборів. У 1980 році саме тут розташовувався культурологічний клуб “Спадщина”. Близько 10 років драматичною студією Будинку вчених керував відомий київський актор *Юрій Лаєров*.

У перші роки ХХ століття в Києві функціонував і легальний робочий Клуб трудящих осіб, а також — Клуб працівників контор і торгово-промислових установ, який розміщувався спочатку по вулиці Безаківській (згодом Комінтерну, нині — Петлюри) в будинку номер 12, а потім по Прорізній у будинку номер 17. Оскільки Клуб, разом з просвітницькою діяльністю, надавав базу для конспіративної роботи столичній організації РСДРП, його не раз закривав царський уряд.

У 1911 р. він був знову відкритий під назвою Науково-художній клуб і продовжував працювати за адресою — вулиця Володимирська, 63, а в 1912 році — закритий остаточно. Можна згадати й про діяльність Лук'янівського клубу (1893—1896), створеного *Ювенолієм Мельниковим*.

Про роль київських клубів у минулому писав *Юрій Каплан* у вступній статті до поетичної антології “Київ. Російська поезія. ХХ століття”, в якій Юрій Григорович був укладачем і головним редактором. Акцентуючи на літературних клубах, він стверджував, що всі вони були справжніми вогнищами культури. Це стосується й “Привалу комедіантів” по вулиці Хрещатик, 36, і любительського акторського “Підвалу Кривого Джиммі” на розі Володимирської і Фундуклеївської, і найпопулярнішого клубу-кафе “ХЛАМ”, курйозна назва якого складалася з початкових букв слів: “художники”, “літератори”, “артисти”, “музиканти”. Це вельми відоме місце зборів, зустрічей, дискусій часто згадували багато його столичних завсідників, серед яких були *Михайло Булгаков*, *Ілля Еренбург*, *Надія Мандельштам*, *Юрій Терапіано*. Розташовувався клуб на одній з центральних вулиць — Миколаївській (нині — Архітектора Городецького). А брали участь в його діяльності багато тодішніх літераторів, художників, артистів, музикантів, які стали згодом широко відомими далеко за межами Києва. Тут же, в “ХЛАМі”, відбулася зустріч

Клубний форум

Поет-праведник Юрій Каплан,
кінорежисер Владлен Кузнєцов

Осипа Мандельштама з Володимиром Маяковським, із яким Ю. Терапіано випустив перший і дійсно один із найкращих у ті роки літературний альманах під назвою "Гермес". Попередником "ХЛАМу" був літературно-артистичний клуб. Розташовувався він у підвальному приміщенні, а поверхом вище розташовувалася сама літературна студія. В тодішньому "ХЛАМі" можна було зустріти не лише Мандельштама і Еренбурга, але й Віктора Шкловського, Михайла Кольцова, Павла Тичину, Бенедикта Лівшица, Переца Маркіша та інших відомих київських людей літератури і мистецтва.

Згадуючи Київ, вони не раз згадували "ХЛАМ", як і Миколаївську чи інші старовинні вулиці улюбленого міста.

Особливо підкреслював той же Ю. Каплан роль клубів у культурному київському житті давньої пори і в подальшій творчій долі його учасників. Із його публікацій стали відомі, незнайомі навіть для багатьох київських любителів поетичних творів минулого, такі імена, як А. Вознесенський, В. Горянський, М. Агніцев, Н. Угорців, а також Теффі, Дон Амінадо, Данило Ратгауз.

Дальшу розповідь проілюструємо прикладами з вказаної антології:

"Найстаріший з київських клубів "КЛАК" відкрився ще у 1912 році і зумів протриматися до 1920 року.

Останні два роки правління клубу очолював відомий київський літератор Гарольд. Саме на найбільш три-вожні і голодні роки громадянської війни випадає пік поетичної активності літературних клубів Києва.

У 1919 році Ілля Еренбург організував першу в нашому місті літературну студію.

Був серед слухачів Еренбурга двадцятирічний студент, майбутній автор "Московської транжирочки", що став незабаром визнаним лідером російської поезії України, наставником декількох поколінь київських поетів, Микола Ушаков".

"Уже навесні 1923 року Ушаков "отовариші" створюють літературне об'єднання "Майна" (термін кранівника — вниз, ближче до землі — своєрідне, на пролетарський манер, тлумачення девізу акмеїстів). Того ж року, літературний відділ газети "Пролетарська правда" випустив колективну збірку "Перший ешелон", в якій представлені майже усі поети молодого літоб'єднання. Більшість цих імен абсолютно невідома читачеві. Двоє з них, Тубельський та Рудій, незабаром відійшли від поезії, об'єдналися в творчий дует і стали відомими драматургами "Братами ТУР" (по перших буквах прізвищ). Безпосередньою спадкоємицею "Майни" стала на початку 1930-х років ушаковська літстудія, що дала літературі Віктора Некрасова, Льва Озерова, Якова Хелемського...

А в другій половині 1930-х років плідно запрацювала очолювана Аріадною Давиденко-Громовою студія при міській газеті "Юний лєнінець". Там починали свій творчий шлях тодішні ще юнаки, що вчилися в 44-ій київській школі, Лазар Шерешевський, Наум Коржавін, якого критики називають предтечею шістдесятників. Григорій Шурмак, майже невідомий автор всенародно улюбленого хіта "Втеча" ("По тундрі, по залізниці"), написаного, до речі, в сімнадцятирічному віці. У 1940 р. студія була прикрита за вільнодумство. Шурмака виключили з комсомолу, а Манделя (Коржавіна) і Шерешевського перевели в інші школи. І тоді "Могутня купка", як називала цю трійцю керівниця студії, знайшла притулок у літстудії при Київському Палаці піонерів, яким керував у ті роки Євгеній Адельгейм, майбутній автор і ведучий літературних радіопередач, про популярність яких писав у своїх спогадах Іван Дзюба. З цієї студії вийшов і Семен Гудзенко, вірші якого набули все-союзної популярності під час війни".

Отже, цілком очевидно, що клуби за інтересами, в яких молоді й зрілі їхні учасники проводять літературні і суспільно-політичні дискусії, гострі обговорення проблем життя і діяльності своїх співтоваришів у сучасному світі, презентації нових поетичних, прозаїчних і мемуарних творів, перипетій поточних і назріваючих подій, повчального досвіду минулого, змісту творчості сьогодення і майбутнього — давня традиція і прикмета духовної аури нашого міста. Щоправда, в минулому ця традиція була очевиднішою, ніж сьогодні. Можливо, позначався інший масштаб самої епохи, а можливо, гостріше прагнення суспільства і, передусім, представників інтелігенції протидіяти застою, консерватизму, антиінтелектуальним тенденціям.

Дискусія — (зліва направо) скульптор Володимир Філатов, кінорежисер Олександр Муратов, письменник і публіцист Юрій Віленський

Як, із звичною для нього іронією, говорив *Єжи Лець*, інтелігенція — це шар, який оберігає від хамства. Чи стосується це нинішніх представників такого “шару”, питання не риторичне. Багато з них ані за поведінкою, правилами і формою спілкування, ані за мовою, знанням класичної й сучасної літератури, знайомством із національною й світовою культурою, навіть за зовнішнім виглядом і манерами не підходять під визначення “інтелігентність”.

Але, все ж таки, на цьому зовсім не радісному тлі вловлюються обнадійливі риси майбутніх перетворень, сприяючи інтелектуальному вихованню, повсюдному розширенню кола інтелігенції. Ось тільки окремі приклади. У нас в Києві вже багато років, про що згадувалося вище, збирається Клуб інтелектуалів імені Амосова, в якому обговорюють різні соціальні, економічні і наукові проблеми. На чолі цього клубу, не дуже великого, але цікавого і вартого уваги, беззмінно стоїть член-кореспондент НАН України *Борис Миколайович Малиновський*. Також відзначимо, що серед київських вчених і медійних представників все більшої популярності набувають два елітарних зібрання, в роботі яких багато хто прагне брати участь. Це згадана раніше “Елітарна світлиця”, очолювана академіком *Ярославом Яцківим*, і Круглий стіл, який епізодично збирає академік *Антон Наумовець*.

І Ярослав Степанович, і Антон Григорович заслуговують найщиріших слів вдячності за свою діяльність на благо громадського інтелекту вітчизняної науки, збираючи навколо себе істинних інтелігентів, які реабілітують наведене вище визначення мудрого *Леца*.

Негучну, але кропітку роботу щодо відновлення невідомих сторінок минулого здійснює клуб “Мнемосина”. Діяльність клубу вкладається у формулу “Історія українського єврейства в документах, світлинах та усних розповідях”, але не обмежується збором та оприлюдненням знайденої інформації. Результатом пошуків може ставати увічнення пам’яті наших видатних співвітчизників. Зусиллями клубу в 2013 році було вирішене питання про встановлення меморіальної дошки на честь *Леоніда Волинського*, талановитого поета та художника, який із товаришами знайшов і врятував скарби Дрезденської картинної галереї.

Оповідючи про нинішні клуби, організовані киянами, і про прагнення їх до духовного спілкування, не можна не висловити добрих слів на адресу одного з елітарних зібрань, хоча формально і не означеного найменуванням “клуб”. Маються на увазі періодичні зустрічі представників київської інтелігенції і гостей з інших міст в старовинному столичному особняку, що на колишній Єлизаветинській вулиці (нині вулиця Пилипа Орлика), відомого своєю особливою архітектурою і барвистими інтер’єрами, в якому нині розташовується Президентський фонд *Леоніда Кучми*. Саме цей фонд під назвою “Україна” організовує зустрічі інтелектуалів з творчого середовища, які обговорюють на вказаних зустрічах проблеми історії, культури, громадських подій, вихід у світ нових неординарних книг, що, у тому числі, побачили світ завдяки підтримці фонду. Це, зокрема, праці академіка *Петра Толочка*, що на основі наукових досліджень висвітлюють минуле України, уроки якої такі повчальні для нинішніх реалій, окремі видання з класичної спадщини. Більшість з них випущена Видавничим домом “АДЕФ—Україна”. Пошлемося на один із недавніх унікальних продуктів видавництва — нове видання поеми *Шота Руставелі* “Вепхисткаосані” — “Витязь у тигровій шкурі” мовою оригіналу і в перекладі *Миколи Платоновича Бажана*. На презентацію, присвячену виходу видання у світ, були запрошені співвітчизники автора, які перебували на той час у Києві.

Уважаємо, що з таких само позицій слід сьогодні розглядати і діяльність нашого Клубу імені академіка Володимира Фролькіса, який почав роботу в січні 2004 року. Іменуючи своє співтовариство “Клубом творчої інтелігенції”, ми мали на увазі входження в нього усіх категорій учасників такого об’єднання — працівників науки, мистецтва, літератури, педагогів навчальних закладів, ентузіастів громадських творчих організацій. При цьому прагнули сформулювати деяке сприятливе середовище, в якому можна було б вільно обговорювати події наукового й культурного життя, представляти на обговорення результати своїх

праць, ділитися власними, у тому числі неординарними, поглядами та думками.

Створюючи клуб, ми були однастайними в тому, що це громадське об'єднання не має виявитися формальною структурою, яка підлягає чиновницькій реєстрації та вимагає яких-небудь регламентацій і фінансування, а дійсно має бути вільним творчим співтовариством.

Від моменту створення наш Клуб поступово, але активно набрав і підтримував інтелектуальні обороти. На щомісячних зустрічах ми заслуховуємо ґрунтовні повідомлення з насущних проблем культури, науки, економіки, екології, медицини. Не лише поміж киян, але і серед представників інших культурних центрів України зростає стійкий інтерес до роботи Клубу, про що можна судити з кількості охочих увійти до складу його учасників. Уже склалося найактивніше ядро Клубу, що генерує неординарні ініціативи. Серед них, окрім медиків, що добре знали свого колегу і видатного земляка, ім'ям якого названий Клуб, літератори і журналісти, люди театру, викладачі вишів, юристи, члени Національних і галузевих академій наук. Постійно беруть участь в роботі Клубу співробітники Інституту медицини праці Національної академії медичних наук України, в будівлі якого проходять засідання. У них незмінно

беруть участь близькі соратники і наступники **Володимира Фролькіса** — академік Національної академії медичних наук **В. Безруков**, який очолює Інститут геронтології, **Ю. Дупленко**, **К. Кульчицький**, **С. Карпова**, **А. Поляков**, які працювали з ним багато років. Учасниками обговорення проблем, що розглядаються на засіданнях Клубу, стали дійсні члени і члени-кореспонденти НАН України та НАМН України, серед яких **П. Костюк**, **Ю. Кундієв**, **П. Толочко**, **М. Новіков**, **С. Комісаренко**, **В. Локтєв**, **В. Чехун**, **Г. Книшов**, **Ю. Зозуля**, **А. Сердюк**, **В. Москаленко**, **М. Гайко**, **Ю. Вороненко**, **М. Захараш**, **О. Резников**, **О. Мойбенко**, **М. Веселовський**, **І. Чекман**, **Ю. Губський**, **В. Чернюк**. А ще і багато інших київських професорів і докторів медичних наук, прихильники історії медицини **М. Бойчак** і **Н. Попов**.

Тісно пов'язані з діяльністю Клубу автори публіцистичних і мемуарних книг — **В. Дружбинський**, **Ю. Фурманов**, **Ю. Віленський**, **О. Сохін**, громадський діяч і публіцист **І. Левітас**, народні артисти **М. Рушковський**, **Е. Митницький**, **Д. Бабаєв**, **Р. Балаєн**. Упродовж багатьох років брали активну участь в роботі Клубу дуже талановиті монументалісти **Ада Рибачук** та **В. Мельниченко**, а також інші кияни зі світу літератури та мистецтва — поети **Ю. Каплан**, **Д. Кладницький**, **Н. Філіпова**, художники **Г. Гольд**, **О. Павлов**,

Робоча президія — (зліва направо) Голова Ради національних товариств України Ілля Левітас, письменник Юрій Щербак, академік Ісаак Трахтенберг, генерал-полковник, професор Ігор Смешко

Презентація нової книги —
(зліва направо) Юрій Кундієв, Петро Толочко, Ісаак Трахтенберг

К. Левіч, скульптор *В. Філатов*, мистецтвознавець *Алла Ревенко* — усіх не перелічити. Діяльну участь в роботі Клубу, особливо останніми роками, беруть представники столичних видавництв.

Серед них — Видавничий дім “Авіценна” (головний редактор — член Клубу з часів його створення — *Наталія Данкевич*), тісно пов’язаний з авторами, що представляють медицину та медичний журнал “Лікування та діагностика”, засновником та науковим керівником якого був академік *В. Фролькіс*, видавництво “АДЕФ—Україна”, очолюване активним членом нашого Клубу *Георгом Шпаком*.

Ще один цікавий штрих до роботи нашого Клубу. Багато хто з його членів, познайомившись на засіданнях, продовжує спілкування і поза щомісячними засіданнями і клубними зустрічами.

Одним із цікавих аспектів роботи нашого Клубу — спілкування поміж його членами поза щомісячними засіданнями і клубними зустрічами. Так, учениця академіка *В. Фролькіса* фізіолог *С. Карпова* поділилася своїми науковими планами з професором *Ю. Фурмановим*, який надав їй низку корисних порад. Журналіст *Іван Безсмертний* уперше зустрівся на засіданні клубу з художником *Германом Гольдом* і опублікував діалог з ним про сучасне образотворче мистецтво на сторінках тижневика “2000”. З цієї публікації широко стало відомо, що роботи художника експонувалися не лише в наших музеях, але й за

межами України, перебувають нині в музеях і галереях США, Франції, Італії, Греції, Ізраїлю. Важливий факт: *Г. Гольд* з великою виразністю написав свого часу портрет командира знаменитої ескадрильї “Нормандія—Німан” *Жана Луї Тюляна*.

Оповідючи про людей нашого Клубу, не можна обійти одного з відомих представників київської (і не лише) інтелектуальної еліти — академіка *Л.А. Пурога*.

Любомира Антоновича можна з чистою совістю віднести до продовжувачів славних вітчизняних традицій своїх попередників. Він — учень відомого київського терапевта *А.П. Пелещук*, який був, у свою чергу, учнем *В.М. Іванова*, відомого як учня *М.Д. Стражеско*, наступника свого вчителя *В.П. Образцова*. Нині *Любомир Пуріг*, який став видатним фахівцем, членом двох академій в Україні, визнаний як громадський діяч, черпає своє творче довголіття з повчального минулого української медицини, ділиться з майбутніми нащадками його уроками, прикладами з минулого і пережитого, пам’ять про яких завжди з нами. На одному з останніх засідань Клубу виголошено цікаву його доповідь щодо відображення у філателії знакових подій в Україні, а також пам’ятні дати, пов’язані з життям і діяльністю її видатних людей, серед яких помітне місце займають вихідці з Києва.

Виступи на зборах Клубу неординарних творчих осіб сприяють посиленій зацікавленості й запам’ятовуються.

Темпераментний виступ — народний артист України Давид Бабасєв

На одному з засідань Клубу троє учасників з'явилися перед уважними слухачами як особи, захоплені своїм яскравими творчими спрямуваннями. Першим виступив представник відомого Глієрівського інституту, музикознавець, ерудит, дослідник життя і діяльності неперевершеного піаніста **Володимира Горовиця** — нашого земляка — **Юрій Зільберман**. Його розповідь про віртуоза, який здобув загальне визнання у світі професіоналів і любителів музики, захопила присутніх новими біографічними відомостями, історичними колізіями, пов'язаними з життям Маестро. Потім доповідач прокоментував короткометражну кінострічку “Володимир Горовиць. Варіації долі”, яку приніс для перегляду. Наступним на цьому засіданні виступив **Юрій Фурманов** — обдарований медик, оригінальний дослідник, удостоєний почесного звання “Заслужений діяч науки і техніки”.

Він повернувся зі США, де, разом з іншими членами наукової делегації, демонстрував, будучи співавтором, для американців новітній метод, що впроваджується в сучасну хірургію, одним із розробників якого він є. Йдеться про зшивання біологічних тканин за допомогою електрозварювання. Відзначимо, що **Юрій Фурманов** закінчив Київський медінститут у 1957 році; він здавна й успішно захоплюється літературною творчістю, опублікував низку повістей, оповідань, нарисів. Прийнятий у Спілку письменників України. Дійсно, не медициною єдиною...

Судження, що деякі наші колеги, окрім медицини, захоплюються мистецтвом, стосується і третього учасника, який не раз демонстрував на засіданнях Клубу свої малюнки, малярські та графічні роботи. Це — **Владислав Безруков**, який випустив декілька вражаючих альбомів, у яких відтворені репродукції понад двохсот його мальовничих картин.

Нагадаємо, що він — вчений-геронтолог, наступник свого Учителя академіка **Володимира Фролькіса**. І ще — самобутній композитор з невичерпною творчою фантазією, поет — автор пронизливих ліричних рядків.

А тепер і про інші засідання, що особливо запам'яталися, зустрічі, дискусії, які відбулися у рамках Клубу.

Нікого не залишила байдужим і була жваво обговорена тема сучасних реалій вирішення пріоритетних проблем економіки і суспільного розвитку України. Основна доповідь “*Реалії сучасності і перспективи майбутнього*”, з якою виступив академік **Володимир Михайлович Литвин**, що очолював у той час Верховну Раду України, була лаконічною, але вражаючою. Головний аспект у доповіді, що обговорювалася, спрямовано на заклик розраховувати на власні сили, бо загубимося у ХХІ столітті. І, мабуть, на думку **В. Литвина**, підтриману учасниками обговорення, найбільшої шкоди завдає нинішня розділеність країни.

Після доповіді — (на передньому плані зліва направо) Ілля Левітас, Ігор Смешко, письменник, доктор медичних наук Олександр Сохін

Економічні аспекти розвитку України, нинішній стан пов'язаних із ними перетворень, відбиття їх у світових економічних тенденціях були висвітлені на одному зі засідань у ґрунтовній доповіді віцепрезидента Національної академії наук України **Валерія Михайловича Гейця**. Він представив конкретні матеріали з праць Інституту економіки і прогнозування НАН України, а також основні положення самого академіка, що стосуються критичної оцінки нинішньої ситуації в країні і відсутності у можновладців чітких критеріїв у виборі та реалізації найпріоритетніших напрямів розвитку національної економіки.

Академік **Я. Яцив** став ініціатором виступу в Клубі професора **Г.М. Зинів'єва** з Інституту теоретичної фізики НАН України. У своєму цікавому науковому повідомленні він освітив зміст досліджень, виконаних у очолюваному ним відділі фізики високих енергій. З великою увагою була заслухана подана ним докладна інформація про участь українських учених у створенні Великого адронного колайдера.

Багатьом запам'ятався ґрунтовний виступ у Клубі директора Інституту світової економіки і міжнародних відносин НАН України академіка **Ю.М. Пахомова**, в якому відверто було сказано про те, що Україна є в даний час державою, яка ще не відбулася, і що “європейський вектор” у зовнішній політиці багато в чому здається йому суперечливим.

При обговоренні доповідей на засіданнях Клубу домінували різні аспекти охорони громадського здоров'я. Серед питань, що служили предметом особливої уваги, слід зазначити проблеми профілактичної медицини. Так, були підтримані положення, висловлені на сторінках тижневика “Дзеркало тижня” в нарисі “Майбутнє належить медицині попереджувальній?” У цьому нарисі недвозначно було сказано і аргументовано положення про тривожну ситуацію в країні у галузі профілактичної медицини. Переконаність нашого мудрого медика-попередника і земляка **Миколи Пирогова** в тому, що “майбутнє належить медицині попереджувальній”, завжди залишається актуальною.

Принципово і гостро обговорювався зміст нарису академіка **Ю. Кундієва**, раніше опублікованого в тому ж тижневику під назвою “Ще одна перемога... зі словами на очах. Досвід минулого повчальний для сьогодення”. Автор нарису у своїй публікації і у виступі на засіданні Клубу нагадав про те, що 30 років тому радянські епідеміологи позбавили світ від страшної і прадавньої хвороби — натуральної віспи. Реалізована за пропозицією СРСР міжнародна програма ліквідації віспи спиралася на наукову основу, в розробці якої видатна заслуга належить академікові **Л. Громишевському**. Головна роль у практичній реалізації цієї теорії відводилася 100-процентній вакцинації населення Землі. Радянський Союз для реалізації цієї

програми безкоштовно передав ВООЗ півтора мільярда доз вакцини, у тому числі українського виробництва. На жаль, цей досвід боротьби з найнебезпечнішими інфекціями забутий. Нині в Україні виник конфлікт інтересів між бізнесом і профілактичною медициною.

Вітчизняне виробництво вакцин ліквідоване, оскільки бізнесмени визнали вигіднішою їхню закупівлю за кордоном. Розгорнута антивакцинальна кампанія призвела до того, що лише 32 % батьків дають згоду на вакцинацію дітей. Власники промислових підприємств заощаджують на медицині. Сьогодні медпунктів на підприємствах менше, ніж у 1928 році, а кількість промислових робітників із запущеними формами захворювань зростає. На догоду бізнесу обмежується санітарний контроль і впровадження гігієнічних запобіжних заходів. Як це не сумно, доводиться констатувати, що в умовах ринкових стосунків, які склалися в Україні, виявилось надзвичайно складно відстоювати принципи профілактичної медицини. Тим часом у світі зростає кількість проблем, які покликана вирішувати попереджувальна медицина.

Одна з них — біологічна безпека, оскільки зростає небезпека біотероризму. Розвиток біотехнології дає можливість впливати на самі витoki життя.

Абсолютно нові виклики несе сьогодні ще один пріоритетний напрям — нанотехнології і можливий вплив їх на людину та її геном.

Коли **Юрїю Кундієв** повернувся з поїздки на Кубу, він детально поділився з членами Клубу своїми враженнями. Особливо звернув увагу на те, що при дуже невисокому рівні життя населення, охорона здоров'я на “Острові свободи” перебуває на найсучаснішому рівні. У бесіді з одним з кубинських керівників він зауважив, що кубинці, незважаючи на бідність, дуже оптимістичний і гордий народ, на що отримав відповідь: “Бідність може бути гордою, а багатство — ніколи”!

Не залишили байдужими і виступи **Ю. Кундієва** з проблем біоетики. Будучи головою Комісії з біоетики при Президії НАН України, Юрїй Ілліч був основним організатором Національних конгресів з питань біоетики, що проходили під девізом: “Наука без совісті спустошує душу”.

На обговореннях в Клубі останніх років значну увагу притягнула тема “Хвороба і влада”. Вона виникла через презентацію в 2010 році трьох книг активного учасника наших дискусій **Олександра Сохіна**. Детальному розгляду цієї праці присвячена наша публікація на сторінках журналу “Світогляд”.

З великою увагою вислухали учасники одного з чергових засідань розповідь художника і мистецтвознавця **Ольги Петрової** про роботу над її книгою “Комедія Данте Аліґ’єрі. Мистецький коментар XIV — XX століть”, яка отримала високу оцінку авторитетних знавців творчості **Данте** не лише в Україні, але й за її межами. (У журналі “Світогляд” був вміщений ґрунтовний нарис, присвячений аналізу цієї фундаментальної роботи).

У тематиці засідань Клубу були заслухані та обговорені доповіді й повідомлення художника і літератора **В. Аюпова** — про його роботи, що зафіксували вигляд куточків старого Києва, котрі зникають.

Ольга Чебанова і **Євгеній Тунцій**, наукові співробітники Інституту медицини праці, які багато років збирали матеріали про **Володимира Висоцького** і знали його особисто, представили на засіданні Клубу свою унікальну колекцію про улюбленого актора і барда.

Чергова зустріч в Клубі була присвячена 120-річчю від дня народження **Михайла Булгакова**. Талановитий мистецтвознавець, науковий керівник музею Михайла Булгакова на Андріївському спуску **Кіра Питюєва** і актриса театру на Подолі **Алла Сергійко** представили присутнім цікавий і абсолютно раритетний фільм режисера **Сергія Маслобойщикова** “Від Булгакова”.

Незмінний інтерес викликають виступи академіка **С. Комісаренка** — про його поїздку до Антарктиди у зв’язку з ювілеєм Української полярної станції, про візит до Піднебесної та сучасні можливості китайської науки. Доповідач не лише поділився враженнями про досягнення зарубіжних фахівців, але й торкнувся передових наукових відкриттів та їх значення у сучасному світі. Повністю розшифрований геном людини. За допомогою методів молекулярної генетики учені навчилися трансформувати диференційовані клітини в плюрипотентні — штучні аналоги ембріональних стовбурових клітин. На їх основі можуть бути розроблені нові способи лікування різних захворювань.

У вересневі дні 2011 року засідання Клубу проходило під знаком скорботного ювілею — 70-річчя трагедії Бабиного Яру. Академік **Сергій Комісаренко** нагадав присутнім про те, що 50-річчя цієї сумної події відзначалося в Україні на урядовому рівні. Тоді Сергій Васильович, як віце-прем’єр, очолював комісію з підготовки до цієї дати. Вшанувати пам’ять безневинних жертв фашистських катів, засліплених ідеологією расизму, прибули представники різних країн. Знаменитий вірш **Євгенія Євтушенка** “Бабин Яр” прозвучав у виконанні автора російською мовою, **Богдана Ступки** — українською, ізраїльського актора **Хайма Тополя** — на івриті, гостей з Англії і Америки — англійською.

Учасники засідання Клубу з тривогою зазначили, що в країні досі трапляються прояви ксенофобії та антисемітизму, спроби замовчувати, применшувати значення трагедії Бабиного Яру, яка стала початком страшного явища в сучасній історії, — Голокосту. Загальна думка була єдиною — цей жорстокий досвід минулого забуттю не підлягає!

Член нашого Клубу київський поет **Давид Кладницький** надіслав лист, зміст якого відбиває подив і біль з приводу несподіваної появи, у тому числі у нашому місті, яке одним з перших пізнало жах Голокосту, тих, хто заперечують Голокост. А потім поет **Д. Кладницький** навів в цьому листі рядки зі своєї поеми “Тривожна тиша над Бабиным Яром”. Ось кілька рядків з неї, що особливо запам’яталися (переклад наш) :

**Ще ніхто не помирав,
Ще ніхто тут не стріляв,
І невідомий Бабин Яр
Порожній був,
І був він — просто яр.**

* * *

**А був тут кошмар: кулеметний вогонь —
Стріляв поліцай за мізерні блага.
Забризканий ганьбою німецький погон.**

* * *

**Хрещатик... Рік дві тисячі сьомий.
Парад нацистів... Київ, що з тобою?!
Йдуть вони з підкинутою рукою —
По нашій, не берлінській, бруківці ...**

На прохання членів Клубу — фізіологів і неврологів, які цікавляться вченням про функціональну асиметрію мозку, — з доповіддю на цю тему виступив на засіданні клубу професор **Анатолій Павлович Чуприков**. Київський психіатр, що очолював кафедру дитячої, соціальної і судової медицини Інституту удосконалення лікарів (нині Національна медична академія післядипломної освіти імені П.Л. Шупика), він упродовж останніх років зайнявся одним з аспектів вказаного вчення — ліворукістю. Основна спрямованість проведених ним досліджень — вивчення ліворукості дітей і наслідків насильницького перенавчання їх в Україні і за її межами.

Робота нашого клубу дістала широкого громадського резонансу і не раз висвітлювалася в пресі, зокрема в авторитетному тижневику “Дзеркало тижня”, в газеті “Література і життя”, в популярній медичній газеті “Здоров’я України”.

Слід особливо відзначити, що багато хто з числа учасників наших клубних обговорень нерідко виступали, особливо останніми роками, як автори цікавих публікацій на сторінках масових друкованих видань. Найчастіше вони надавали перевагу такому популярному тижневику як “Дзеркало тижня”. Деякі безпосередньо співпрацювали з журналістами цієї газети, у тому числі з його головним редактором **Володимиром Павловичем Мостовим**, заслуженим журналістом України **Лідією Суржик**, публіцистами з очолюваної нею редакції науки, екології, медицини **Олександром Роженем** і **Ольгою Скрипник**. **Ольга Петрова** в гострій публікації “*Легендарна ”художня комуна“ столиці — з молотка, на продаж*” торкнулася питання, що хвилює багатьох інтелектуалів, про необхідність збереження духовної атури Києва.

Напередодні п’ятнадцятирічного ювілею газети відбулася зустріч її співробітників з членами Клубу, на якій своїми поглядами, оцінками, подальшими планами поділилися **Ю. Мостова**, **В. Мостовий**, **С. Рахманін**.

Зазначимо, що автори цього нарису опублікували у тижневику, починаючи від дня його заснування, низку нарисів і есе.

Виступи **І.М. Трахтенберга** були зібрані воедино і склали зміст книги, яка вийшла під назвою “50 ескізів часу” (обрані публікації з міжнародного суспільно-політичного тижневіка “Дзеркало тижня”, 1995—2011 рр.).

Коло вказаних вище і близьких до них проблем також постійно фігурували в Клубі при обговореннях, коли проводилися презентації нових книг. Серед питань, яких торкалися, домінували досвід і уроки минулого, місія інтелігенції в громадських перетвореннях, пріоритети інтелектуалів в політиці, науці, культурі з позицій критеріїв громадськості, боргу, моральності. Презентації книг, переважно мемуарних, а також інших, у тому числі ювілейних, збірок і нарисів, авторами яких були учасники таких обговорень, зайняли в діяльності Клубу помітне місце.

Назвімо низку авторів таких видань. Це історик і громадський діяч **Петро Толочко**, політолог і публіцист **Володимир Малинкович**, режисер і кінодраматург **Олександр Муратов**, художник і письменник **Олександр Павлов**, диригент **Роман Кофман**, журналіст і письменник **Валерій Дружбинський**, медики **Олександр Резников**, **Юрій Губський**, **Юрій Виленський**, **Юрій Фурманов**. Нещодавно відбулася презентація книги спогадів про життя і діяльність колишнього керівника компартії України **Петра Шелеста** (укладач **Ю. Шаповал**) та мемуарно-художнього видання, присвяченого світлій пам’яті чудового скульптора і художника **Ади Рибачук** (автор **Володимир Мельниченко**).

Останнє, напередодні сезону літніх відпусток 2013 року, засідання було присвячене 90-річчю від дня народження академіка **В.В. Фролькіса**, на честь якого названо клуб. З основною доповіддю виступив один з послідовників **Фролькіса**, доктор біологічних наук **Хачік Мурадян**. Доповідь була присвячена проблемі біологічного безсмертя. Тема дещо парадоксальна, навіть провокаційна, але науково обґрунтована, цілком у дусі незабутнього **ВВ**, викликала жваве обговорення. Звісно, всі, хто виступав, ділилися власними спогадами про зустрічі та наукові контакти з Володимиром Веніаміновичем.

На усіх засіданнях Клубу незмінно звучала ідея, що об’єднала усіх нас при його створенні: відновити і наслідувати духовні принципи наших гуманних і мудрих попередників, спрямовані на вдосконалення суспільства в сьогоденні і майбутньому. Цьому загальному і невідкладному завданню підпорядковані інтереси об’єднання небайдужих киян, нашого елітарного Клубу. ■

*Фотозамальовки зі засідань клубу —
Віктор Бихун*